

**MAKTAB O‘QUVCHILARINING O‘QUV MOTIVATSIYASINI
OSHIRISHDA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**

Azamova Maftuna Xusanboyevna

Namangan viloyati Mingbuloq tumani 12-maktab psixologi

Muxiddinova Sarvinoz Ulug'bekovna

Namangan viloyati Mingbuloq tumani 20-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasini oshirishda psixologik yondashuvlarning ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. O‘quv motivatsiyasi ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi, faolligi va o‘zlashtirish darajasini belgilaydi. Maqolada motivatsiyaning shakllanishiga ta’sir etuvchi psixologik omillar, jumladan, o‘quvchining ehtiyojlari, qiziqishlari, o‘ziga bo‘lgan ishonchi, oilaviy muhit va pedagogik ta’sirlar yoritiladi. Shuningdek, ijobiy rag‘batlantirish, individual yondashuv, maqsadlarni to‘g‘ri belgilash, psixologik qo‘llab-quvvatlash va zamonaviy interaktiv metodlardan foydalanish orqali o‘quv motivatsiyasini rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari maktab psixologlari va pedagoglar faoliyatida o‘quvchilarning ta’limga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirish hamda ularning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: o‘quv motivatsiyasi, motivatsiya, maktab o‘quvchilari, psixologik yondashuvlar, ta’lim jarayoni, rag‘batlantirish, o‘ziga ishonch, qiziqish, psixologik qo‘llab-quvvatlash, individual yondashuv, ta’lim samaradorligi, shaxs rivojlanishi.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularni ta’lim jarayoniga faol jalb etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu vazifani samarali amalga oshirishda o‘quv motivatsiyasi hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo‘ladi. O‘quv motivatsiyasi o‘quvchining bilim olishga bo‘lgan ichki ehtiyoji, qiziqishi va maqsadga intilishi bilan bog‘liq bo‘lib, uning o‘quv faoliyati samaradorligini belgilaydi. Motivatsiyasi yuqori bo‘lgan o‘quvchilar o‘quv topshiriqlarini mas’uliyat bilan bajaradi, yangi bilimlarni egallashga intiladi va duch kelgan qiyinchiliklarni yengib o‘tishga harakat qiladi. Bugungi kunda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi hamda turli tashqi omillarning kuchayishi natijasida ayrim o‘quvchilarda ta’limga bo‘lgan qiziqishning pasayishi kuzatilmoqda. Bu holat o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasiga, mustaqil fikrlash qobiliyatiga va shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli o‘quv motivatsiyasini shakllantirish va rivojlantirish masalasi pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb yo‘nalishlaridan biri

hisoblanadi. O‘quv motivatsiyasining rivojlanishida o‘quvchining individual-psixologik xususiyatlari, oilaviy muhit, sinf jamoasi, o‘qituvchi shaxsi va ta’lim metodlari muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, psixologik yondashuvlar orqali o‘quvchilarning ichki imkoniyatlarini yuzaga chiqarish, o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlash va ta’limga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish mumkin. Mazkur maqolaning maqsadi maktab o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasini oshirishda qo‘llaniladigan psixologik yondashuvlarni tahlil qilish, ularning ta’lim samaradorligiga ta’sirini yoritish hamda motivatsiyani rivojlantirishning amaliy usullarini asoslab berishdan iborat. Ushbu masalaning ilmiy va amaliy jihatdan o‘rganilishi o‘quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, ta’lim sifatini oshirish va barkamol shaxsni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

O‘quv motivatsiyasi o‘quvchining ta’lim faoliyatiga bo‘lgan munosabati, bilim olishga intilishi va o‘z oldiga qo‘ygan maqsadlariga erishishga bo‘lgan ichki rag‘batini ifodalaydi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, motivatsiya ta’lim samaradorligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. O‘quv motivatsiyasi yuqori bo‘lgan o‘quvchilar darslarda faol ishtirok etadi, mustaqil izlanishga intiladi va o‘quv jarayonida uchraydigan qiyinchiliklarni yengib o‘tishga harakat qiladi. O‘quv motivatsiyasi ichki va tashqi motivlarga asoslanadi. Ichki motivatsiya o‘quvchining bilim olishga bo‘lgan qiziqishi, yangi narsalarni o‘rganishga intilishi va shaxsiy rivojlanishga bo‘lgan ehtiyoji bilan bog‘liqdir. Tashqi motivatsiya esa baho olish, rag‘batlantirish, maqtov yoki ota-onaning talablarini bajarish kabi omillar ta’sirida yuzaga keladi. Psixologik nuqtayi nazardan ichki motivatsiya barqarorroq bo‘lib, o‘quvchining uzoq muddatli muvaffaqiyatlarini ta’minlaydi. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish zarur. O‘quv motivatsiyasini oshirishda o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Har bir o‘quvchi o‘zining qobiliyati, qiziqishi, temperamenti va o‘zlashtirish darajasi bilan boshqalardan farq qiladi. Individual yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchining o‘z imkoniyatlarini namoyon etishiga yordam beradi. O‘qituvchi va psixolog tomonidan o‘quvchining kuchli tomonlarini aniqlash hamda ularni qo‘llab-quvvatlash motivatsiyaning ortishiga xizmat qiladi. Ijobiy rag‘batlantirish ham o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir. O‘quvchining erishgan yutuqlarini e’tirof etish, uni maqtash va qo‘llab-quvvatlash o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi. Biroq rag‘batlantirish faqat baholar bilan cheklanib qolmasligi kerak. O‘quvchining sa’y-harakatlari, intilishi va mehnatini qadrlash ham uning ta’limga bo‘lgan ijobiy munosabatini kuchaytiradi.

O‘quv motivatsiyasini oshirishda maqsadlarni to‘g‘ri belgilash muhim psixologik omillardan biri hisoblanadi. O‘quvchi o‘z oldiga aniq va erishish mumkin bo‘lgan

maqsadlarni qo‘ya olsa, uning o‘quv faoliyatiga bo‘lgan qiziqishi ortadi. Kichik maqsadlarga erishish orqali o‘quvchi o‘z muvaffaqiyatini his qiladi va yanada yuqori natijalarga intiladi. Bu esa motivatsiyaning mustahkamlanishiga olib keladi.

Maktab psixologining faoliyati ham o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Psixolog o‘quvchilarning qiziqishlari, ehtiyojlari va psixologik xususiyatlarini o‘rganib, ularga mos tavsiyalar beradi. Turli psixologik treninglar, motivatsion mashg‘ulotlar va individual suhbatlar orqali o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi oshiriladi hamda ta‘limga nisbatan ijobiy munosabati shakllantiriladi. Oila ham o‘quv motivatsiyasining shakllanishida muhim ijtimoiy omil hisoblanadi. Ota-onalarning farzand ta‘limiga bo‘lgan e‘tibori, qo‘llab-quvvatlashi va rag‘batlantirishi o‘quvchining bilim olishga bo‘lgan intilishini kuchaytiradi. Oilada sog‘lom psixologik muhitning mavjudligi o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va ta‘lim jarayonidagi muvaffaqiyatlarini qo‘llab-quvvatlaydi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlardan foydalanish ham motivatsiyani oshirishga xizmat qiladi. Interaktiv metodlar, muammoli vaziyatlar, guruhli ishlash, loyiha faoliyati va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darslarni qiziqarli va mazmunli tashkil etishga yordam beradi. Bunday yondashuvlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va faolligini rivojlantiradi. O‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasini oshirish murakkab, ammo muhim psixologik-pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda o‘qituvchi, psixolog va ota-onalarning hamkorligi, shuningdek, zamonaviy psixologik yondashuvlardan samarali foydalanish o‘quvchilarning ta‘limdagi muvaffaqiyati va shaxsiy rivojlanishini ta‘minlaydi.

Xulosa

Maktab o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasini oshirish ta‘lim samaradorligini ta‘minlashning muhim shartlaridan biridir. O‘quv motivatsiyasi o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishi, o‘z ustida ishlashga intilishi va ta‘lim jarayonida faol ishtirok etishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Motivatsiyasi yuqori bo‘lgan o‘quvchilar o‘quv faoliyatida muvaffaqiyatga erishishga, yangi bilim va ko‘nikmalarni egallashga ko‘proq intiladilar. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘quv motivatsiyasining shakllanishi va rivojlanishida individual-psixologik xususiyatlar, oilaviy muhit, pedagogik yondashuvlar hamda maktab psixologining faoliyati muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini rivojlantirish, ularning qiziqish va ehtiyojlarini hisobga olish, ijobiy rag‘batlantirish va psixologik qo‘llab-quvvatlash ta‘lim natijalarining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ularning mustaqil fikrlash, ijodkorlik va faollik ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘qituvchi, psixolog va ota-onalar o‘rtasidagi samarali hamkorlik esa motivatsion muhitni shakllantirishning asosiy omillaridan biri

hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, maktab o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasini oshirishga qaratilgan psixologik yondashuvlar nafaqat ta’lim sifatini yuksaltiradi, balki o‘quvchilarning shaxsiy kamoloti, o‘ziga bo‘lgan ishonchi va kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam zamin yaratadi. Shu bois motivatsiyani rivojlantirish masalasi maktab psixologlari va pedagoglar faoliyatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. G‘oziev E.G. “Umumiy psixologiya”. – Toshkent: O‘qituvchi, 2008.
2. Davletshin M.G. “Yosh davrlari va pedagogik psixologiya”. – Toshkent: O‘qituvchi, 2005.
3. Rasulov A. “Maktab psixologiyasi asoslari”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
4. Ziyonet axborot-ta’lim portali materiallari: www.ziyonet.uz
5. UNESCO. “School Violence and Bullying: Global Status Report”. – Paris, 2019.
6. UNICEF. “Ending Violence in Schools: A Guide for Teachers and Psychologists”. – New York, 2018.
7. To‘xtaboyeva M. Psixologik maslahat va profilaktika ishlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
8. Internet ma’lumotlari